

ΕΠΕΤΕΙΑΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

ΤΟ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ ΤΩΝ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ (13 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1943)

Το Ολοκαύτωμα των Καλαβρύτων ή η Σφαγή των Καλαβρύτων έγινε από τα γερμανικά στρατεύματα της 117ης Μεραρχίας Κυνηγών (Καταδρομών) με εκτέλεση του ανδρικού πληθυσμού και την ολική καταστροφή των Καλαβρύτων, στις 13 Δεκεμβρίου του 1943, στο πλαίσιο της γερμανικής «Επιχείρησης Καλάβρυτα». Αποτελεί χαρακτηριστική περίπτωση εγκλήματος πολέμου και το επιστέγασμα της θηριωδίας των γερμανικών δυνάμεων κατοχής στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια του Β' ΠΠ.

Η κατάσταση στην Ελλάδα, μετά τη αποχώρηση της Ιταλίας, 8 Σεπ. 1943, από τον Άξονα, ενέπνεε μεγάλη ανησυχία στους Γερμανούς. Σύμφωνα με τα γερμανικά στρατιωτικά έγγραφα εκείνης της εποχής, το μεγαλύτερο τμήμα της χώρας δεν ελεγχόταν πια από τη Βέρμαχτ, της οποίας η κυριαρχία περιοριζόταν στις περιοχές γύρω από τις βάσεις της. Η διοίκηση της 117ης Μεραρχίας Κυνηγών, που ήταν υπεύθυνη για την Πελοπόννησο, έβλεπε ότι η ανταρτική δραστηριότητα του ΕΛΑΣ στην περιοχή των Καλαβρύτων απειλούσε τη σιδηροδρομική και οδική επικοινωνία της Πάτρας με την Κόρινθο και την Τρίπολη. Έτσι, έκρινε ως απολύτως απαραίτητη την εξουδετέρωση αυτών των ανταρτικών ομάδων. Για την αναγνώριση της περιοχής, αλλά και για την προετοιμασία των εκκαθαριστικών επιχειρήσεων, ο διοικητής της Μεραρχίας διέταξε έναν λόχο από 97 άνδρες, να διερευνήσει την κατάσταση στην περιοχή γύρω από τα Καλάβρυτα.

Η «Επιχείρηση Καλάβρυτα», όπως αναφέρεται στα στρατιωτικά γερμανικά αρχεία, άρχισε την 4η Δεκεμβρίου, ως μαζικά αντίποινα για την εκτέλεση, από τους αντάρτες, 75 Γερμανών στρατιωτών αιχμαλώτων, οι οποίοι είχαν συλληφθεί μετά τη νίκη των δυνάμεων του ΕΛΑΣ στη Μάχη της Κερπινής την 20η Οκτωβρίου του 1943. Η επιχείρηση στόχευε στην τρομοκράτηση των κατοίκων της περιοχής με εκτελέσεις αμάχων, λεηλασίες, πυρπολήσεις οικιών καθώς και στην ολική εκκαθάριση του ορεινού όγκου του όρους Χελμού από αντιστασιακές ομάδες και αντάρτες με τελικό προορισμό τα Καλάβρυτα, όπου και εισήλθαν την 9η Δεκεμβρίου.

Το απόσπασμα αυτό με διοικητή τον λοχαγό Χανς Σόμπερ, έλαβε διαταγή να κινηθεί με τα απολύτως απαραίτητα εφόδια και πυρομαχικά, για να είναι όσο το δυνατόν πιο ευκίνητο. Η επιχείρηση θα διαρκούσε 2 ημέρες, κατά το Σαββατοκύριακο της 16ης-17ης Οκτωβρίου 1943.

Ωστόσο, το κεντρικό αρχηγείο Πελοποννήσου του ΕΛΑΣ, γνώριζε ήδη από κατασκόπους του, για την αναγνωριστική επιχείρηση των Γερμανών. Έτσι, έδωσε εντολή σε σώμα 200 ανταρτών να περιμένει τους Γερμανούς στο χωριό Κερπινή για να τους εμποδίσει να φτάσουν στα Καλάβρυτα. Την 16η Οκτωβρίου, οι Γερμανοί βάδιζαν αμέριμνοι, μετά από κοπιαστική αλλά χωρίς προβλήματα πορεία όλη την ημέρα, προς την Κερπινή. Τις απογευματινές ώρες δέχτηκαν ολόπλευρη αιφνιδιαστική επίθεση από και κατέφυγαν σε ένα ύψωμα, όπου παρέμειναν όλο το βράδυ, αποκρούοντας διαδοχικές επιθέσεις των ανταρτών. Εντωμεταξύ οι αντάρτες είχαν ενισχυθεί πάνω από 200 άνδρες του εφεδρικού ΕΛΑΣ, καθώς και αγρότες από τα γύρω χωριά. Τελικά, οι 75 Γερμανοί αιχμαλωτίστηκαν και εκτελέστηκαν ομαδικά στην άκρη μιας χαράδρας βάθους 80μ., βορειοανατολικά από το Μάζι. Τα πτώματά

τους ρίχτηκαν στη χαράδρα, και μόνο δύο αιχμάλωτοι επέζησαν. Ο ένας, μάλιστα, κατάφερε να φτάσει στη μονάδα του.

Το γερμανικό απόσπασμα που βρήκε τους νεκρούς με απίστευτη αγριότητα ισοπέδωσε το χωριό Μάζι και εκτέλεσε 5 κατοίκους. Το πρωί της 8ης Δεκεμβρίου, ο Διοικητής της Μεραρχίας Υποστράτηγος Καρλ φον Ζουίρ έστειλε επείγουσα διαταγή «να εκτελεστεί ο ανδρικός πληθυσμός και να πυρποληθούν τα χωριά». Η «Επιχείρηση Καλάβρυτα» ανατέθηκε στον Ταγματάρχη Εμπερσμπέργκερ.

Το πρωί της 13^{ης} Δεκεμβρίου, ημέρα Δευτέρα, με κωδωνοκρουσίες της κεντρικής εκκλησίας των Καλαβρύτων δόθηκε διαταγή να συγκεντρωθούν όλοι οι κάτοικοι στον προαύλιο χώρο του Δημοτικού Σχολείου και διαχώρισαν τον ανδρικό πληθυσμό από τις γυναίκες, τα παιδιά και τους/τις υπερήλικες. Στη συνέχεια τα γυναικόπαιδα και οι ηλικιωμένοι κρατήθηκαν στο εσωτερικό του σχολείου, ενώ οι έφηβοι και οι άνδρες άνω ηλικίας 13 μέχρι 65 ετών οδηγήθηκαν στην **Ράχη του Καππή** στις παρυφές των Καλαβρύτων. Ο λόφος αυτός ήταν μια τοποθεσία προσεκτικά επιλεγμένη καθώς ήταν αμφιθεατρική και επικλινή και στην οποία δύσκολα θα γλίτωνε κανείς από τα πυρά, ενώ παράλληλα είχε πλήρη θέα στα σπίτια των Καλαβρύτων που καιγόntonταν. Εκεί, οι Γερμανοί τους εκτέλεσαν με συνεχείς ριπές πολυβόλων, σκοτώνοντας περίπου 500 (κατά τις νεότερες εκτιμήσεις) άτομα. Άλλες εκτιμήσεις μιλάνε για 600, 781 ή και πάνω από 800 άτομα, ενώ 13 άτομα κατάφεραν να σωθούν. Οι γυναίκες και τα παιδιά κατάφεραν να αποδράσουν από το σχολείο, ενώ η κωμόπολη φλεγόταν έπειτα από την πυρπόληση της από τα ναζιστικά στρατεύματα και οι φλόγες πλησίαζαν απειλητικά το κτήριο. Την επόμενη ημέρα οι ναζί πυρπόλησαν τις Μονές του Μεγάλου Σπηλαίου και της Αγίας Λαύρας και εκτέλεσαν και όσους μοναχούς βρήκαν.

Συνολικά, σύμφωνα με τους νεότερους ιστορικούς, εκτελέστηκαν 677 άμαχοι, από τους οποίους οι 499 στα Καλάβρυτα, και πυρπολήθηκαν περίπου 1.000 σπίτια σε πάνω από 50 οικισμούς και χωριά. Μάλιστα, τα ναζιστικά στρατεύματα άρπαξαν και υλικά αγαθά, τρόφιμα αλλά και ζώα ώστε, σύμφωνα με την ηγεσία της Μεραρχίας, να στερήσουν από τους κατοίκους των χωριών τις προϋποθέσεις διαβίωσης.

Για τον αριθμό θυμάτων και επιζώντων από τη σφαγή της 13ης Δεκεμβρίου αλλά για το συνολικό αριθμό των θυμάτων από την επιδρομή των Γερμανών στη γύρω ευρύτερη περιοχή, έχουν διατυπωθεί κατά καιρούς αντιφατικοί αριθμοί.

Το απόρρητο σήμα που έστειλε η 117η Γερμανική Μεραρχία Κυνηγών, στις 31 Δεκεμβρίου 1943, προς το 68ο Γερμανικό Σώμα Στρατού, ανέφερε πως, εκτελέστηκαν 696 Έλληνες σε όλη την περιοχή. Το 1980, στο κενοτάφιο κάτω από το μνημείο, τοποθετήθηκαν χάλκινες πλάκες, όπου αναγράφονται τα ονόματα 601 θυμάτων των εκτελέσεων της 13ης Δεκεμβρίου. Οι πλάκες αυτές, όμως, περιέχουν και ονόματα ανδρών που έχασαν τη ζωή τους σε άλλες περιοχές και υπό διαφορετικές συνθήκες. Η επιχείρηση ολοκληρώθηκε στις 14 Δεκεμβρίου 1943 και οι γερμανικές μονάδες επέστρεψαν στη βάση τους.

Στον λόφο του εγκλήματος διατηρείται μνημείο, ως ανάμνηση αυτών που εκτελέστηκαν και του φρικτού γεγονότος, και κάθε χρόνο γίνεται αναμνηστική εκδήλωση και επιμνημόσυνη δέηση. Κανένας από τους υπευθύνους των εγκλημάτων αυτών δεν λογοδότησε στη δικαιοσύνη. Παρά το γεγονός ότι η Γερμανία έχει αναγνωρίσει δημόσια τη ναζιστική αγριότητα κατά των Καλαβρύτων, ακόμα δεν έχει καταβληθεί καμιά αποζημίωση.

Τον Απρίλιο του 2000, ο τότε Πρόεδρος της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, Γιοχάννες Ράου επισκέφτηκε τα Καλάβρυτα, όπου εξέφρασε συναισθήματα ντροπής και βαθιάς θλίψης για την τραγωδία. Εντούτοις όμως, δεν ανέλαβε την ευθύνη εξ ονόματος του γερμανικού κράτους και δεν αναφέρθηκε στο ζήτημα των αποζημιώσεων 260.000.000 δραχμές.

Το Ολοκαύτωμα των Καλαβρύτων, τον Δεκέμβριο του 1943, αποτελεί αναμφισβήτητα ένα από τα σημαντικότερα ιστορικά γεγονότα της σύγχρονης ελληνικής ιστορίας και παράλληλα σηματοδοτεί διαχρονικά ένα από τα πιο στυγνά εγκλήματα των δυνάμεων κατοχής στην Ελλάδα, και γενικότερα στην Ευρώπη, κατά τον Β΄ΠΠ. Παρόμοια εγκλήματα έγιναν στο Κομμένο της Άρτας, στο Δίστομο, στην επαρχία Βιάννου, στην Κάνδανο Χανίων, στ' Ανωγεια Ρεθύμνου και σε πολλά άλλα μαρτυρικά χωριά και πόλεις της Ελλάδας.

Ιωάννης Δ. Κακουδάκης

Αντιστράτηγος ε. α. Επίτιμος Α΄ Υπαρχηγός ΓΕΣ, πρώην Διευθυντής της Διεύθυνσης Ιστορίας Στρατού του ΓΕΣ και Πρόεδρος της Ελληνικής Επιτροπής Στρατιωτικής Ιστορίας του ΓΕΕΘΑ.